

LES CAMPANES DE TORTELLÀ

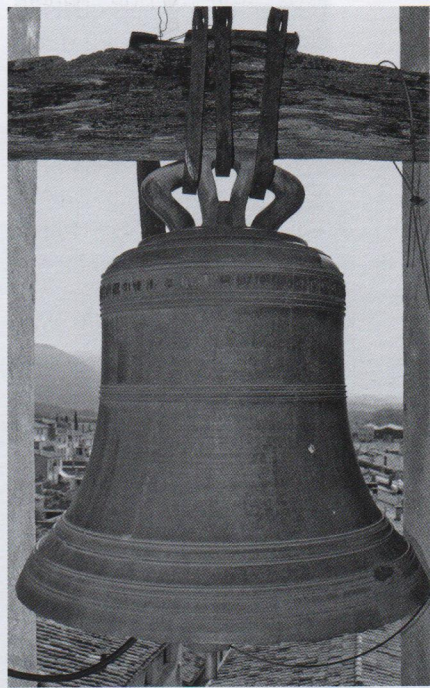
El campanar de l'església de Santa Maria de Tortellà té un aspecte xaparro, totalment desproporcionat respecte a la resta de l'edifici. Tot i que ara ja és un dels elements més característics de la silueta del poble, la seva fesomia no ha estat sempre la mateixa. Antigament l'església estava orientada al revés de com la coneixem actualment. Encara avui podem apreciar al mur oest de l'església on estava l'antiga porta d'entrada així com els pilars i finestres de l'antic campanar. Tal com han apuntat alguns autors, inicialment aquest campanar devia ser d'espadanya i contenia dues campanes. Ara bé, el fet que el bisbe de Girona donés la llicència per beneir una campana per a l'església de Tortellà l'any 1620, una altra l'any 1632 i dues més l'any 1634, ens fa pensar que a principis del segle XVII el campanar va ser convertit en una torre amb capacitat per a quatre campanes i amb una fesomia segurament molt semblant a la dels campanars de les esglésies de Maià de Montcal o de Beuda. En l'inventari que va efectuar el bisbe Pere Copons i Copons durant la visita pastoral que va fer a Tortellà l'any 1727 ens ratifica que al campanar hi havia quatre campanes: *dos campanas grans y dos xicas*, i també ens parla d'una cinquena campana més petita damunt

l'església. És probable que aquesta campana o bé fos la campana del rellotge o bé fos una campana per tocar a missa ubicada damunt la zona del presbiteri.

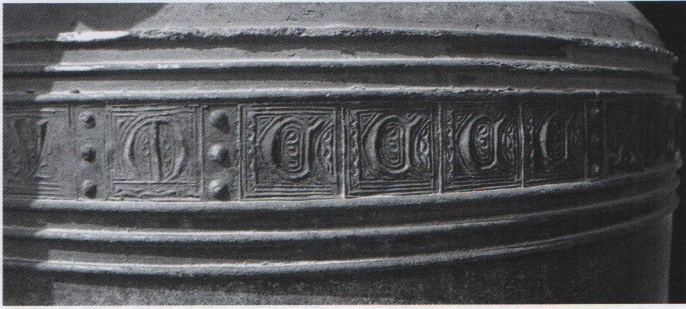
L'any 1787 es va començar la construcció del temple actual d'estil neoclàssic. El campanar, igual que la resta de l'edifici, va canviar de banda: si abans estava encarat a l'oest ara es va construir a l'est, que és on el trobem actualment. Tal i com ens explicava en Santi Soler en el butlletí anterior, el projecte arquitectònic preveia un campanar de dimensions considerables seguint els cànons de l'època, però les dificultats de finançament econòmic van fer que el projecte quedés a mitges i el campanar s'acabés com es va poder. És per això que el seu aspecte no guarda relació amb la resta de l'edifici.

Tot i la provisionalitat amb què es devia construir, després de més de 200 anys el campanar s'ha convertit en un element insubstituïble. No només perquè és una icona emblemàtica del Tortellà, sinó també perquè ha estat durant més de dos segles un mirador privilegiat de tots els esdeveniments que han ocorregut al poble. Sens dubte, un dels més tràgics i heroics alhora va tenir lloc durant la Tercera Guerra Carlina, quan Tortellà, defensat per la gent del poble d'ideologia liberal, va

ser atacat per les tropes carlines del general Savalls durant els dies 21 i 22 d'agost de 1873. L'església es va fer servir de baluard i el campanar de torre de defensa. La crònica dels fets que publicava el diari *La Lucha* del dia 28 d'agost de 1873 diu: "*Alçàrem una bandera vermella a la torre del campanar per tota resposta (al missatge carlí on es demanava la rendició amb l'amenaça de cremar el poble) i augmentàrem el toc de batalla, del qual estaven encarregades les dones, que es comportaren amb tanta valentia com els homes, tota vegada que en 48 hores de resistència la campana només deixà de tocar quatre hores, la nit del 22, perquè en no*

Campana de les hores.

Detall de la campana de les hores, on es pot veure una part de la inscripció "ANY MCCCCXXVI"

haver-hi carlistes al poble, que cremava per tots quatre costats, vam fer descansar la gent".

Durant la batalla de Tortellà les campanes de l'església devien quedar molt malmeses, ja que poc després, l'any 1891, es van fondre dues de les campanes del temple, a les quals s'hi va afegir un quintà de bronze per a construir-ne tres de noves. Els treballs els va dur a terme el couer Esteve Barberí d'Olot, pels quals va cobrar 152 duros: 22 duros pel quintà de bronze i 130 duros per la feina. També, la campana del rellotge que marca els quarts devia quedar deteriorada, ja que el veí de Tortellà Emili Pagès recorda que havia sentit dir que una de les campanes del rellotge estava esquadada a causa de l'impacte d'una bala durant la Guerra Carlina. Potser per aquesta causa l'any 1997 es va tornar a fondre. Les campanes fetes a finals del segle XIX no van durar gaire, ja que durant la Guerra Civil de 1936-1939 es van confiscar les quatre campanes del campanar per destinar-les

a ús militar. El mateix Emili Pagès recorda que va veure com les tiraven daltabaix del campanar per endur-se-les. Acabada la Guerra es va iniciar el procés de tornar a proveir el campanar de campanes. La primera es va posar el dia 8 de desembre de 1941. És la campana que trobem a la finestra dreta de la cara est de la sala de campanes. Va ser feta per la foneria Barberí d'Olot, fa 59 cm de diàmetre i pesa aproximadament 118 kg. Està decorada amb una creu de perfil flordelísat i amb les següents inscripcions: "MARIA ASUMPTA, MICHAELA, LUCIA" i "TORTELLA, DIE INMACULATAE CONCEPCIONIS BEATAE MARIAE VIRGINIS 1941", que indiquen els seus noms i el dia que va ser col·locada. Aquesta campana va ser apadrinada per Miquel Palol i Llúcia Pi. El dia de corpus de 1945 es va beneir una segona campana, que és la que trobem col·locada a la finestra esquerra de la cara nord de la sala de campanes. També va ser feta per la foneria Barberí d'Olot, fa 52 cm de diàmetre i pesa aproximadament 81

kg. Està decorada amb una creu de fulla de palma i porta les següents inscripcions: "VIVOS VOCO, MORTUOS PLANGO, FULGURA FRANGO." (els vius convoco, els morts ploro, els llamps trenco); "VICTORIA MARIA JOANA"; "BENEDICTA SOLEMNITER IN FESTIVITATE S[ANTISSI]MI CORPORIS CHRISTI MCMXLV" i "PATRINI: JACOBUS VILANOVA ET Mª VICTORIA SUBIRÓS", que ens indiquen el seus noms, el dia que es va beneir i quins van ser els seus padrins.

Aproximadament entre els anys 1973 i 1974 es va col·locar al campanar de Santa Maria de Tortellà la campana de Sant Martí de Sales per motius de conservació, ja que aquesta església estava en estat ruïnós. L'any 1996, però, va tornar al seu campanar original després de la restauració de l'edifici. Per omplir el buit deixat se'n va fer una de nova que va ser col·locada el dia 27 d'abril de 1997, diada del Roser de Tortellà. Aquesta és la que trobem a la finestra esquerra de la cara est de la sala de campanes. Va ser feta per la foneria Rifer de Girona, fa 71 cm de diàmetre i pesa aproximadament 207kg. Està decorada amb una gran creu de calvari i porta les següents inscripcions: "IOANA ROSA JOSEPA", "RIFER" i "PARROQUIA DE TORTELLÀ 1997", que ens indiquen els noms de la campana, del fonedor, el propietari i l'any en què es va fer.

El mateix any 1997 es va aprofitar per refondre a la foneria Rifer de Girona la campana dels quarts que estava esquerdada. Aquesta campana és la que trobem a la part superior del campanar d'espadanya, damunt l'esfera del rellotge. La campana fa 37 cm de diàmetre i pesa aproximadament 29 kg. Porta les següents inscripcions: "RIFER", "JESUS MARIA JOSEPH" i "REFOSA L[']ANY 1997", les quals ens indiquen el nom del fonedor, els noms de la campana i l'any en què es va tornar a fondre.

Finalment, trobem una cinquena campana a l'església de Tortellà, que es troba ubicada a la part inferior del campanar d'espadanya: és la que marca les hores. La campana, d'autor desconegut, fa 63 cm de diàmetre i pesa aproximadament 144 kg. Porta la següent inscripció: "SAN[C]TE MIC[H]AEL ARCANGELI DEFENDENOS" i "ANY MCCCCXXVI".

Aquesta campana, de característiques excepcionals, té un gran valor històric i patrimonial. En primer lloc per la seva antigor i capacitat de supervivència: fosa l'any 1426 ha resistit els terratrèmols que van assolir la Garrotxa al segle XV, les contínues guerres que ha patit el nostre país així com el pas del temps i les inclemències meteorològiques durant gairebé sis segles. En segon lloc per la seva forma: és la campana més antiga que hem trobat a la Garrotxa que ja

fou construïda amb el perfil de les campanes modernes. Fins i tot hem trobat campanes posteriors que encara mantenen la forma allargassada, semblant a una esquella, de la campana medieval. Finalment, també té un gran valor pel que representa per al poble de Tortellà: cada vegada que sentim tocar les hores s'estableix una connexió sonora amb tots els tortellanencs que han viscut al poble des del segle XV. El so de la campana segurament és l'únic element del paisatge sonor del poble que s'ha mantingut igual durant els últims 586 anys. L'excepcionalitat d'aquesta campana podria ser l'excusa perquè es formés una colla de campaners que vetllés per la conservació de les campanes i recuperés els tocs manuals tradicionals. Segurament seria una de les millors maneres de poder

transmetre aquest patrimoni a les futures generacions de tortellanencs.

XAVIER PALLÀS MARIANI
xevipallas@hotmail.com

Bibliografia:

- ADG, *Lletres episcopals* U-225, foli 153v; U-238, foli 110v; U-240, foli 116.
- ADG, *Visita Patorial*, Llibre 116, 1727, f. 283v-284.
- BARALDÉS I CAPDEVILA, Marissa; CASAS I PUJADAS, Bartomeu; COSTA I COSTA, Josep M. (2008); *Una petjada per la Vall del Llierca, Passat i present del seu patrimoni religiós*; Edita: Ajuntaments de la Vall del Llierca. ISBN: 978-84-606-4574-0.
- BAYER I CASTANYER, Robert (1991); *Tortellà*; Edita: Ajuntament de Tortellà. ISBN: 84-505-9875-3.
- PUIGDEVALL I DIUMÉ, Narcís (1990); "L'incendi de Tortellà (1873) i les seves conseqüències a Girona", a *Annals 1989*; Edita: Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca.
- SOLER I SIMON, Santi (2011); "Alguns apunts sobre l'església nova de Tortellà, s.XVIII", a *El Comú*, núm. 11; Edita: Ajuntament de Tortellà.

Església de Santa Maria de Tortellà amb els dos campanars.

El Comú

Festa Major 2012
POBLE DE MÚSICS